

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Česká republika)
Středoevropský vzdělávací institut (Bratislava, Slovensko)
Národní institut pro ekonomický výzkum (Batumi, Gruzie)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazachstán)
Batumi School of Navigation (Batumi, Gruzie)
Regionální akademie managementu (Kazachstán)
Veřejná vědecká organizace „Celokrajinské shromáždění lékařů ve veřejné správě“ (Kyjev, Ukrajina)
Nevládní organizace „Sdružení vědců Ukrajiny“ (Kyjev, Ukrajina)
Univerzita nových technologií (Kyjev, Ukrajina)

v rámci publikační skupiny Publishing Group „Vědecká perspektiva“

MODERNÍ ASPEKTY VĚDY

Svazek XVIII mezinárodní kolektivní monografie

Česká republika
2022

International Economic Institute s.r.o. (Czech Republic)
Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute for Economic Research (Batumi, Georgia)
Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
*Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences
in Public Administration" (Kyiv, Ukraine)*
*Public Organization Organization "Association of Scientists of Ukraine"
(Kyiv, Ukraine)*
University of New Technologies (Kyiv, Ukraine)

within the Publishing Group "Scientific Perspectives"

MODERN ASPECTS OF SCIENCE

18- th volume of the international collective monograph

Czech Republic
2022

UDC 001.32: 1/3] (477) (02)

C91

Vydavatel:

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.
se sídlem V Lázních 688, Jesenice 252 42
IČO 03562671 Česká republika
Zveřejněno rozhodnutím akademické rady

Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. (Zápis č. 7/2022 ze dne 8. duben 2022)

Monografie jsou indexovány v mezinárodním vyhledávači Google Scholar

Recenzenti:

- Karel Nedbálek** - doktor práv, profesor v oboru právo (Zlín, Česká republika)
Markéta Pavlova - ředitel, Mezinárodní Ekonomický Institut (Praha, České republika)
Iryna Zhukova - kandidátka na vědu ve veřejné správě, docentka (Kyjev, Ukrajina)
Yevhen Romanenko - doktor věd ve veřejné správě, profesor, ctěný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Oleksandr Datsiy - doktor ekonomie, profesor, čestný pracovník školství na Ukrajině (Kyjev, Ukrajina)
Jurij Kijkov - doktor informatiky, dr.h.c. v oblasti rozvoje vzdělávání (Teplice, Česká republika)
Vladimír Bačišin - docent ekonomie (Bratislava, Slovensko)
Peter Ošváth - docent práva (Bratislava, Slovensko)
Oleksandr Nepomnyashy - doktor věd ve veřejné správě, kandidát ekonomických věd, profesor, řádný člen Vysoké školy stavební Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Vladislav Fedorenko - doktor práv, profesor, DrHb - doktor habilitace práva (Polská akademie věd), čestný právník Ukrajiny (Kyjev, Ukrajina)
Dina Dashevskaya - geolog, geochemik Praha, Česká republika (Jeruzalém, Izrael)

Tým autorů

C91 Moderní aspekty vědy: XVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 473

Svazek XVIII mezinárodní kolektivní monografie obsahuje publikace o: utváření a rozvoji teorie a historie veřejné správy; formování regionální správy a místní samosprávy; provádění ústavního a mezinárodního práva; finance, bankovníctví a pojišťovnictví; duševní rozvoj osobnosti; rysy lexikálních výrazových prostředků imperativní sémantiky atd.

Materiály jsou předkládány v autorském vydání. Autoři odpovídají za obsah a pravopis materiálů.

§2.9 *ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ХАТА / ДІМ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА КИТАЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ* (Переяслов В.О., Навчально-науковий інститут міжнародної освіти ХНУ ім. В. Н. Каразіна; Ткач О.В., Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди) 196

§2.10 *ХРИСТИЯНСЬКІ ЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ С. Л. ФРАНКА У ФОРМУВАННІ ДУХОВНИХ ЗАСАД СУСПІЛЬСТВА* (Рибальченко Г.О., Міжрегіональна Академія управління персоналом) 222

ODDÍL 3. PSYCHOLOGIE 230

§3.1 *КОГНІТИВНА ДЕТЕРМІНОВАНІСТЬ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГА* (Гузій Н.В., Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова) 230

§3.2 *ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЗИТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВЧИТЕЛЕМ ТА УЧНЯМИ* (Савчин М.В., Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка) 242

§3.3 *АКТУАЛІЗАЦІЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДЛІТКА. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД* (Сватенкова Т.І., Національний університет імені Василя Стефаника) 255

ODDÍL 4. EKONOMIKA MANAGEMENTU PŘÍRODY A OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ 268

§4.1 *РОЗВИТОК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ* (Баранівський О.А., Державний університет інфраструктури і технологій; Яновська В.П., Державний університет інфраструктури та технологій) 268

§2.9 ДО ПИТАННЯ ПРО ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ КОНЦЕПТ ХАТА / ДІМ В УКРАЇНСЬКОМУ ТА КИТАЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ (Переяслов В.О., Навчально-науковий інститут міжнародної освіти ХНУ ім. В. Н. Каразіна; Ткач О.В., Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди)

Вступ. Останніми роками інтерес до концептології як частини когнітивної лінгвістики значно зріс. На сьогодні вона є однією з головних репрезентантів національної соціолінгвістичної картини світу. Погоджуємося з В. Калашником, який акцентує, що одним із базових понять у когнітивній лінгвістиці в її взаємозв'язку з такою сучасною наукою, як культурологія, є *концепт*, який позначає інформаційну структуру свідомості, певну сукупність набутих людиною знань. На його основі сформувався розуміння картини світу в людській свідомості як концептуальної. Остання ґрунтується на домовній (психічній) картині світу й зумовлює формування власне лінгвальної, мовної картини світу [12, с. 194].

Кожна людина бачить навколишній світ через призму лінгвоментальності власного народу, і характеристика такого явища, як національний характер, потребує обережності та толерантності, особливо при порівнянні менталітету певного народу з національними рисами інших народів.

У різні часи концептологічні питання ставали предметом дослідження таких науковців, як: Н. Арутюнова, О. Афанасьєв, О. Богуславська, О. Веселовський, В. Воркачов [4], В. Карасік [13], В. Колесов, О. Потебня та ін.

На думку вчених, концептуальна картина світу – це не лише система понять про сукупність реалій довкілля, а й система значень, що втілюються в ці реалії через слово-знак і

слово-концепт. Тоді можна говорити як про загальнолюдську концептуалізацію реальності, тобто загальнолюдський поняттєвий універсум, так і про національну її концептуалізацію, що включає специфічні для кожної культури аспекти світосприймання [11, с. 26].

Справедливо констатовано в науковій літературі, що мовна картина світу – це мозаїкоподібна польова система взаємопов'язаних мовних одиниць, що через складну систему фонетичних явищ, лексико-семантичних і граматичних значень, а також стилістичних характеристик відбиває відносно об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини, тобто загалом картину світу [11, с. 26]. У мовній картині світу символи українського і китайського ментального простору *земля* і *xata* / *дім*, що є предметом нашого наукового зацікавлення, належать до загальнонаціональних.

Для сучасних лінгвістичних студій актуальним залишається звертання до аналізу концептів як базових одиниць культури, що кодують певні способи концептуалізації світу, викликаючи неабиякий інтерес. Різні народи концептуалізують світ по-різному, і мовна інформація дає змогу зрозуміти спосіб життя народу, його культуру.

Залучаємо для аналізу у нашій статті також поняття *концептосфера*. Як справедливо зазначено М. Кронгаузом, концептосфера може бути представлена у вигляді поняттєво-сміслових ярусів: одного, орієнтованого на матеріальний світ, сприйнятого як екзистенційний, та другого, орієнтованого на ідеальне, духовне, трансцендентне; кожна із цих глибинних структур відтворена через систему семантичних полів як об'єднань найменувань зі своєю внутрішньою організацією, зі своїм конститутованим змістом [17, с. 159]. Традиційним для опису таких полів є виділення диференційних та інтегральних семантичних ознак.

Погоджуємося з думкою, що поняття *концепт* розташоване на перетині лінгвістичних даних із психологічними, культурологічними, інформаційними; його трактують з різних світоглядних позицій і за різними критеріями. Варто згадати у зарубіжному мовознавстві праці М. Джонсона, Дж. Лакоффа, Ч. Філлмора, Л. Талмі, А. Вежбицької [38], В. Карасіка [13], О. Кубрякової, В. Маслової, М. Піменової [27], З. Попової, Ю. Степанова та ін., а в українській лінгвістичній науці – наукові твори В. Жайворонка [10; 11], В. Кононенка [15; 16], Л. Лисиченко [19; 20], О. Селіванової, С. Жаботинської, М. Скаб [30], П. Мацькова, А. Огар [26] та ін.

У нашій статті послуговуємося визначенням поняття *концепт*, запропонованим М. Скаб: концепт – це абстрактна одиниця ментального рівня, що відображає зміст результатів пізнання людиною довкілля, у якій зосереджено відомості про об'єкт, його властивості, місце в культурі народу, результати емоційно-оцінного осягнення, що, відповідно, вмотивовує розбудову й збагачення цієї одиниці завдяки збагаченню індивідуального емоційного й культурного досвіду носіїв мови [30, с. 5–6].

Національно-культурні поняття часто стають предметом зацікавлення науковців. В українському мовознавстві дослідження лінгвокультурологічної лексики, проблеми добору, опису та тлумачення національно значущих лексем були предметом спеціального наукового зацікавлення таких учених, як: Л. Даниленко, М. Дмитренко, Л. Дяченко, В. Жайворонок, В. Кононенко, О. Левченко, С. Ляпін, І. Мойсеїв, О. Потапенко, В. Русанівський, Л. Супрун, Г. Яворська та ін.

Мовознавці рекомендують у змістовий план слова включати, поряд із лексичним поняттям та лексичним фоном,

ще так звані відтінки значень, асоціацій, оцінок, тобто все те, що позначається збірним ім'ям *конотація*.

Л. Мацько підкреслює, що лінгвокультурологічний аналіз передбачає з'ясування змісту поняття *лінгвокультурема* як такої мовної одиниці, у семантиці якої зосереджена вагома й актуальна культурна інформація. У науковій літературі вони називалися по-різному: концепт національної культури (Н. Арутюнова, Ю. Степанов), лінгвокультурний концепт (В. Маслова), лінгвокультурологічний концепт (В. Карасік), культурно маркована одиниця, слово з національно-культурним компонентом семантики (Є. Верещагін, В. Костомаров), мовно-естетичні знаки національної культури (С. Єрмоленко), мовні знаки культури, етнокультурний концепт, знак етнокультури (В. Жайворонок), знак національної культури (В. Калашник), лінгвокультурема (В. Воробйов, Ф. Бацевич) [36, с. 15]. К. Мізін виокремлює п'ять кодів культури: антропоморфний, біоморфний, просторовий, часовий та артефактний. О. Гаврилович представляє різноманіття кодів культури антропним, соматичним, просторовим, часовим, природним, предметним, духовним, харчовим, кольоровим та зооморфним кодами. Науковці до базових кодів культури зараховують також і: рослинний (вегетативний), зооморфний (анімальний, орнітологічний, ентомологічний), антропоморфний, предметний, харчовий, просторовий, часовий [5, с. 35].

В. Кононенко зазначає, що у тлумаченні понять *концепт* і *символ* чимало спільних ознак: обидва вони характеризуються відносною полісемічністю вкладеного у них смислу, багатомірністю осмислень, певною розмитістю межових кордонів; на мовленнєвому рівні супроводжуються широким набором конотацій, емотивних супроводів,

аксіологічних уявлень [16, с. 174]. Відмінність у тлумаченні понять учений вбачає у різному ступені абстрагування в усвідомленому сприйманні цих категорій [16, с. 175].

За ознакою актуальності дослідники виділяють *ключові концепти*, що широко презентовані в пареміологічному фонді, фольклорі, художній літературі [27, с. 82–84]. Як наголошувала А. Вежбицька, лише такі чинники, як: загальнонавживаність, частотність, семантична та словотвірна розробленість, аксіологічна маркованість, історична стабільність сукупно визначають пріоритетну роль концепту [38].

Теоретичне осмислення кола ключових українських концептів здійснювали Є. Бартмінський, І. Голубовська, В. Жайворонок [10], В. Кононенко [16], Н. Мех [23], А. Огар [26], В. Ужченко [35] та ін.

Зокрема, В. Кононенко вважає, що для українців найвагоміші концепти *земля, мати, хата, хліб, доля* і що саме вони творять ядро української концептосфери. Укладачі слов'янського асоціативного словника 2004 року зазначають, що ядро мовної свідомості українців формують тридцять лексем, серед яких і лексема *дім* [31]. В.Жайворонок теж виокремлює в українському фольклорі серед інших «концептів історико-культурної свідомості народу», тобто слів-символів, наповнених етнокультурним змістом, концепти *земля, хата* [10, с.51–52]. Серед базових концептів української культури В. Ужченко [35] називає одиниці *лава, поріг*, які займають передові позиції у фразеологічному континуумі, що вербалізують базові концепти, зокрема концепт *хата*.

Н. Мех у монографії 2008 року ґрунтовно висвітлила проблему інтерпретації ключових концептів в українській культурній традиції і філософсько-релігійній та мовній картинах світу Григорія Сковороди [23].

Варто також згадати дописувачів польського журналу «Етнолінгвістика» 2016 року, які розглядали у своїх розвідках концепт *xata*.

А. Огар акцентує на тому, що ключовими концептами українського дискурсу на рівні емоціоналізму є концепти *душа, серце, розум, доля, мати, любов, свобода*, й стверджує, що українському етносу цілком притаманні й певний раціоналізм, і певний прагматизм [26]. А. Огар, підтримуючи думку Х. Щепонської про те, що традиційна філософська проблема відношення мислення до буття в українському варіанті ускладнюється відношенням почуття до буття [37, с. 6], переконана, що українці, як і будь-який інший етнос, здатні діяти безпристрасно та навіть усупереч настановам серця, і кожен етнос може чинити ірраціонально.

Ключові концепти акумулюють багатовіковий вербалізований у мові досвід нації і є базою для розуміння народної душі. Урахування точки зору лінгвокультурологів Л. Дяченко, В. Кононенка, В. Русанівського дозволяє виділити в українців такі абстрактні та конкретні лінгвокультуреми, як *воля, доля, душа, козак, чумац, хата, хутір, земля*.

Вербалізатори концептів, презентованих у художній літературі, фольклорі, пареміях (прислів'ях і приказках), частотні, виражають глибокі смисли, найбільш повно передаючи народний дух, особливості мовомислення. Саме такі лексеми репрезентують найважливіші концепти, у переліку яких – і концепт *xata / дім*.

Тож концепт *xata / дім* потребує не просто детального, а максимально проникливого осягнення на зіставному тлі української й китайської етнокультур, що й засвідчує актуальність нашої статті.

Беззаперечним є те, що концепт *xata / дім* займає почесне місце в концептуальних картинах світу українського і китайського народів, проте кожен подає його дещо відмінно.

Мета статті – окреслити особливості українського концепту *xata / дім* та на основі його зіставлення з відповідною одиницею в китайській мові виявити національно специфічне; описати структуру, смислове наповнення й вербалізацію концепту *xata / дім*.

Джерельною базою нашого дослідження послужили тексти збірки «Квітка-Основ'яненко Г. Повісті та оповідання. Драматичні твори» (К., 1982), поезії В. Мисика, Ду Фу, Бо Цзюї, Су Ши, Ма Чжиюань. Для аналізу ці твори обрано не випадково, адже в них найповніше представлено концепт *xata / дім*.

Виклад основного матеріалу. В українській та китайській художній традиції *xata / дім* – це символічна назва, що за своїм характером відбиває основу власного ближнього життєвого простору.

В українській та китайській свідомості концепт *xata / дім* несе велике емоційне навантаження. Навколо ключового концепту *xata* як традиційного житла формується національний образ ідеального мікросвіту, тихої оселі. Для українця і китайця рідна домівка – це жива істота, що завжди чекає на господаря, символ єдиної родини. Хата може плакати без хазяйки та надавати своїм мешканцям цілющої сили. Лінгвокультурологи вважають українську хату-мазанку шедевром і відносять її до категорії української духовності [33, с. 40].

Для китайця *дім* – це духовність, найглибший корінь народу, символ возз'єднання родини. Китайці також люблять асоціювати дім із країною 国家. Навіть метою встановлення королівства є забезпечення миру та процвітання родини. *Дім* 家 – це місце душевного спокою, *країна* 国 є гарантією миру для дому 家. Імператор вважав країну приватною власністю сім'ї, що передається від покоління до покоління, а пізніше також посилався на те, що сім'я монополізує світ.

У цілому, уся політична, економічна та культурна діяльність у Китаї пов'язана з домівкою як ядром. Система уявлень про єдність із домом є ідеологічною основою всієї китайської поведінки (зростання кожного китайця здійснюється в «тіні дому»), а ідея сімейної культури складає всю ідеологічну систему китайської культури (китайці перебувають постійно під впливом домашнього виховання та сімейної культури). Героїчні вчинки стародавніх китайських героїв здійснювалися задля збереження та захисту дому (житла). Вони без вагань віддавали своє життя за країну, націю та честь дому. Отже, *дім* у китайській етнокulturі є ключовим концептом, про що свідчить історія розвитку цієї країни. Дім несе в собі головну ідею приналежності себе до цілого.

Прецедентні тексти (паремії, національно значущі цитати, фразеологізми тощо, які формують систему загальнонаціональних цінностей і вічних істин) усебічно ілюструють значення концепту *хата / дім*. Наприклад, від минулих часів дійшли до нас паремії, у яких ідеться про сакральне ставлення українців до рідної домівки: *У своїй хаті і вугли допомагають; Без хазяїна двір, а без хазяйки хата плаче; Своя хата не ворог: коли прийдеши, тоді і прийме; Чужа хата гірше ката; Моя хата з краю, я нічого не знаю; Голод з хати жене.*

Образ землі є тією глибинною універсалиєю, яка функціонує у світовій міфопоетиці. Земля містить велику кількість символічних значень, які, потрактовуючись у поетиці, відтворюють власне національний світогляд. Концепт *земля* має статус провідного, це давнє й винятково вагоме утворення: *земля* – це країна, ґрунт, суша й мати, життя, духовна підвалина. Зокрема, в українців ядерними в концепті *земля* є компоненти «країна», «планета», «верхній

шар земної кори» й «грунт». В українській лінгвокультурі когнітивну сферу *рідна земля, природа, батьківщина* охоплює й концепт *мати*. Саме образ землі-матері належить до тотемів давніх українців. Здавна люди бачили в землі годувальницю.

Якщо *земля* сприймається, з одного боку, як вселюдське надбання, сутнісне явище, з другого, – як володіння, то образ *хати* завжди індивідуалізований, прив'язаний до обійстя; це недоторкана територія окремої родини, запорука самого її існування. Основу власного ближнього життєвого простору українця складали хата, подвір'я та власна земля. Втрата *хати* – смертельна загроза, нещастя; життя без родинного вогнища втрачає сенс. Константне значення *хати* як сімейного осердя означає можливість творення семантичного поля, у яке входять найменування її неодмінних складників – *порогу, вікон, дверей, печі, вуглів, лав, шибок, сіней, скрині, годинника, стола, портрета Шевченка, kota на печі*, нерідко з наданням їм символічних значень.

Основна оцінна ознака *хати* – запорука щасливого життя, найвищої благодаті; це й провідне місце, де відбуваються події, й охоронна територія, за межами якої людина втрачає підтримку; предметні позначення хатнього інтер'єру теж слугують охороні від стороннього втручання. *Хата* в очах селянина постає як його найдорожчий скарб, укриття від будь-яких загроз, запорука родинного щастя.

Навіть зовні непоказна *хата* наймиліша, задля неї прикладена тяжка праця, немалі гроші, отож її варто прикрашати, причепурювати; *хата*, де живе родина, видається втіленням щастя.

Також упродовж поколінь люди знаходили в хаті місце відпочинку і достатку.

Серед предметних позначень, що характеризують внутрішню будову хати, виокремлюється *порог* як образ-символ родинного життя, закритості свого внутрішнього світу; він – містичний знак окремішності хатнього існування [16, с. 271-273]; прощання з рідним *порогом* дорівнено до прощання з рідною хатою, з рідним краєм; пороги, вугли втілюють ідеї плинності життя, втрати найдорожчого; образ *лави* – утілення ідеї хатнього затишку.

Інтегральні семи до константи *хата* – «родинне життя», «найдорожчий скарб», «ізольоване існування»; диференційні ознаки пов'язані із символікою складників хатнього устрою – *порога, лави, дверей, вікон, печі, скрині, стола* тощо.

За сучасним тлумачним словником лексема *хата* має п'ять значень: 1. Сільський одноповерховий житловий будинок; 2. Внутрішнє житлове приміщення такого будинку; 3. Родина, люди, які живуть, перебувають в одному такому приміщенні; 4. Квартира; 5. Уживається у складі назв деяких сільських установ. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко вживає лексему *хата* в шести значеннях: 1. Житловий будинок, дім (в українському селі); 2. Кімната, покої в будинку; 3. Житло; 4. Двір, подвір'я; 5. У сполученні *на хаті* у значенні «горище», «дах»; 6. Родинне гніздо, батьківська хата [3]. Типовою для Слобожанщини була *хата* з обмазаними глиною та побіленими стінами (мазанка), і саме такою постає вона в текстах українських повістей Г. Ф. Квітки-Основ'яненка.

Хата в текстах українських повістей письменника має такі варіанти значень: 1) сільський одноповерховий житловий будинок; 2) внутрішнє житлове приміщення; кімната [3, с. 1340]. *Хата* починається безпосередньо на землі. Більшість давніх українських хат склалися з трьох частин: *світлиці, комори, сіней*. Таку будову засвідчили й тексти українських повістей письменника.

Слово *комора* в текстах українських повістей письменника вживається в двох значеннях: 1) приміщення в житловому будинку, де тримають хатні речі й продукти харчування; 2) окрема будівля для збереження зерна [3, с. 445].

Мотивація слів, використаних Г.Ф. Квіткою-Основ'яненком, *оселя – оселятися; світлиця – світлий; горниця – горішний (верхній); покої – спокійний, спокій*, така: кімната, призначена для відпочинку.

Проаналізуємо частотні вербалізатори концепту *хата / дім*, презентованого у текстах збірки «Квітка-Основ'яненко Г. Повісті та оповідання. Драматичні твори. К., 1982».

Ужиті в аналізованих текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка назви хатнього начиння як лексика сільського побуту представляють зразки культури Слобожанщини першої третини ХІХ століття.

Аналізовані тексти збірки фіксують 409 уживань вербалізаторів (лексем) концепта *хата* з метою деталізації побутових сцен [32]. *Хата* є символом батьківщини, рідної землі; тепла, затишку, святості, захисту і допомоги.

Навколо концепту *хата* формується лексичний ряд на позначення частин українського житла першої третини ХІХ ст., а саме: *велика хата, противна хата, світлиця, кімната, вікно, поріг, двері, сіни, призьба, долівка*; її начиння – *скриня, стіл, лавка, лава, мисник, піч, ліжко*. Наприклад: «Смутний і невеселий сидів собі на лавці, у новій світлиці, що відгородив від противної хати, конопський пан сотник Микита Уласович Забрюха»; «Вийшла Пазька з кімнати і, переходячи через велику хату, вже веселенько глянула на свого панича» [14].

Для вербалізації інтегральної семи «захист» до константи *хата* у текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка вживається інтимізуючий займенниковий прикметник *своя*: «*Ще*

невдивовижу, як-то добрів і знайшов свою хату»; «Смутна й невесела ходила по своїй хаті, проводивши когось від себе і зачинивши двері, конотопська відьма Явдоха Зубиха після прочуханки...» [14], а семи «смуток», «одинокість» вербалізує сполука *пуста хата*, як-от: «Смутний і невеселий сидів пан судденко, Дем'ян Омелянович Халявський, у своїм хуторі, у пустій хаті, відкіль повиганяв усіх із серця»; «Прийшов, аж хата пустісінька, і духу нікого нема, і кілочком замкнута» [14]. У творах письменника фіксуємо й сполуку *хороша хата*, напр.: «Музика рушила, а народ і Ївга на ними. Ідуть побіля хорошої хати, – вікно таке гарне, веселеньке...» [14], що створює ідеалізований узагальнений образ. Інтегральна сема «хата – рівність» вербалізується ситуативним порівнянням: «Перед козаками так я сотник, а ти писар; а коли ми удвох у хаті, так ми собі брати» [14].

Вербалізується концепт *хата* у аналізованих текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка поєднанням іменника *хата* з дієсловами, що конкретизують дії, вчинки, обставини, ситуації, у яких перебувають персонажі Квітчиних повістей, напр.: *сідати у хаті*, *біля хати йти*, *переходити через хату*, *виводити з хати*, *пішла з хати*, *увиходити у хату*, *хату вимітати*, *поточитися з хати*, *шасть мерцій з хати*, *запирати хату*, *кидатися по хатам*, *увів гостя у велику хату*, *у хаті запирати* тощо.

У семантичне поле константи *хата* в аналізованих текстах входить найменування складників, часто із наданням символічного значення. Українські повісті Г. Ф. Квітки-Основ'яненка фіксують і таку назву частини хати, як *призьба*. Навколо давніх українських хат можна було побачити насипи землі, піску чи глини – так звані призьби – «результат видозміни давнього *приізба, утвореного з прийменника *при* та іменника *ізба (хата)» [9, с. 570].

Елементом інтер'єру української хати була й *скриня* – ящик для зберігання одягу, коштовних предметів. Інколи в текстах українських повістей письменника ця назва набуває символічного значення як «символ майбутньої нової сім'ї, фундамент нової родини» [6, с. 65], тому що скриня була складовою *посагу* молодої, яку дружина вивозила з рідної хати як спогад про минуле. Наприклад: «...*батько посагом за дочкою дав невеличку скриню та подушки*» [14].

В аналізованих текстах українських повістей Г. Ф. Квітки-Основ'яненка фіксуємо такі складники семантичного поля константи *хата*, як назви посуду, хатнього й кухонного начиння, напр.: «*А усі тії глечики, горищики, водяники, кухлики стояли деяке на полиці, інше на миснику, було й на припічку, було й на самій печі...*». Такі повтори тематично однорідних побутовізмів надають висловам, фразам висхідної експресії, створюють динаміку образів, ритмізують мову прози.

У концептосфері Г. Ф. Квітки-Основ'яненка виявлені як вербалізатори етнокультурного компоненту *хата* фразеологізми з компонентом *хата*.

На думку Ю. Лебеденко, до константи *хата* у текстах письменника реалізуються інтегральні семи «екстер'єр», «складові», «інтер'єр». Диференційними семами є «розмір», «освітленість», «охайність», «комфортність», «родина», «захисток» та ін. [18]. Сема «інтер'єр» інкорпорує такі складники: «меблі», «предмети» та «колір оздоблення».

У аналізованих творах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка фіксуємо як вербалізатори фразеологізми, у яких слово *хата* має значення житлового будинку, наприклад: *пустісінька (пуста) хата* («відсутність людей у домі»), *з хати не виженеш* («вияв великої захопленості чимось»), *із хати не можна вийти* («крайня потреба у чомусь») та ін., напр.:

Прийшов [Масляк], аж хата пустісінька, і духа нікого нема; Вже Оксани з хати і не виженеш, вже усе забула – вже від матері ні на п'ядь; На нього [п'яницю] треба багато положити: купити хоч яку-небудь свитину, і пояс, і шапку, і чоботи, без чого йому із хати не можна вийти [14]. Із цим значенням уживається й лексема *хата* у складі порівняльного звороту, як-от: «*А сам, каже, губернатор їде у колясці, що скрізь у вікнах, мов хата яка!*» [14].

В аналізованих текстах Г. Ф. Квітки-Основ'яненка виокремлено як вербалізатори фразеологізми, у яких слово *хата* має значення кімнати у спол. велика хата – вітальня, кімната для прийому гостей, наприклад: *От у неділю чи пообідала мерцій, чи ні, зараз Галочка підмела велику хату, повісила на кілочок чистий рушник, довгий та предовгий та мудро усякими квітами вишитий, накурила ладаном кріпко і заперла хату, щоб не видихалося, поки [14].*

У текстах аналізованої збірки письменника наявна незначна кількість фразеологізмів, у яких слово *хата* має значення «двір, подвір'я», наприклад: *Оксана нікуди з хати не виходить, хоч мати і посила її до подруг [14]* («небажання йти зі свого двору куди-небудь»).

Виокремлено також як вербалізатори фразеологізми, у яких слово *хата* зі значенням «горище, дах»: *У однім дворі, на хаті, Денис знайшов пояс хороший каламайковий тощо.*

Якщо спиратися на ярусну парадигму обраних для аналізу Квіткінських текстів, до констант, що відтворює матеріальну стихію, відносимо передовсім такі, як *хата, дім, оселя, світлиця, горниця, покої, палац, господа, хороми, комора*. На периферії семантичної парадигми залишається така константа, як *двері, вікно, поріг, сіни, призьба, долівка; її начиння – скриня, стіл, лавка, лава, мисник, полиці, припічок, піч, ліжко.*

Предметний аналіз концепту *хата* вважаємо за доцільне провадити й на матеріалі однойменної поеми Василя Мисика «Хата» (1940) – твору, у якому сільська хата сконцентрувала в собі глибинні шари народної свідомості, переосмислені творчою думкою поета з погляду сучасних йому подій, і його естетико-філософські візії майбутнього цієї хати. В. Боянович так коментував цей твір: «Не архаїчні деталі побуту, не предковичні прикмети національного характеру опоетизовує Мисик, а рух, динаміку, конфлікти, що розкривають формування нового побуту, соціалістичної народної моралі й етики» [2, с. 11].

Розповідь у поемі починається зі змалювання місця розташування хати. Автор наголошує у поемі на тісному зв'язку хати із землею. Як наголошують науковці, *земля* – це провідний український концепт. Земля містить велику кількість символічних значень, які, потрактовуючись у поезиці, відтворюють власне національний світогляд. Погляньмо на слова та вирази, які використовує поет: *тин, ...явір балакає стиха, рожса, гарбузи, стежка біжить борозною* – вони наскрізь просочені українським національним колоритом. Це споконвічні невід'ємні атрибути кожного села й хати в селі.

Хата в українській картині світу є непохитним прихистком від будь-якої негоди. *Двері* зустрічають ліричного героя, які, як і раніше, «*по-давньому стогнуть*». Вони з давніх-давен захищали мешканців хати від злодіїв та різного лиха, яке «*за порогом – голову зітне*». *Поріг* – це певна межа між безпечним світом, де все знайоме й рідне кожній дитині, і широким незвіданим світом, повним небезпек.

Переступивши через поріг, ліричний герой вітається з усіма речами. Зустріч з батьківською хатою починається

асоціаціями «за схожістю», асоціаціями пізнання. Для вербалізації інтегральної семи «схожість» до константи *хата* в аналізованій поемі вживаються займенникові сполучення *те саме, той самий, ті самі*. Але ліричний герой придивляється пильніше, і тоді з'являються такі рядки:

Усе тут – знайоме, здається,

І все не таке, як тоді [24, с. 67].

Він починає розмову з *пиччю*, яка є найстаршою з усіх. З давніх-давен хата вважалася житлом лише після того, як запалювали вогонь у печі. В українській ментальності *пич* – утілення родинного тепла й затишку. Вогнище було символом непорушності сім'ї, певною святинєю. У хаті, де є пич, не можна було лихословити, народне прислів'я чітко це ілюструє: «Сказав би, та пич у хаті». Пич розповідає, що на ній уже ніхто не спить і не гріється, бо її замінило *ліжко*. З теплотою згадує минуле, коли вона лікувала всі болі на своїм череві. Проте, як і раніше, пич зберігає в собі життя: у запічку чхнув кіт. В етноментальній традиції життя, яке зберігає пич, вважалось духом предків. Зазвичай це був цвіркун, але у В. Мисика бачимо *кота*.

Наступний співрозмовник ліричного героя – стара *скриня*. Вона, як заощадлива господиня, немало «добра надбала».

Над столом, на чільному місці висить *портрет Тараса Шевченка*. Автор його називає «давнім другом» і стверджує, що пам'ять про нього залишиться, доки стоятиме хата.

Останній співрозмовник ліричного героя – *годинник*. Він невтомно «відбиває хвилини і миті». Годинник пробиває шлях у «будучину». Він – як місток між сучасним і майбутнім. Усі людські прагнення він утілює своїм невинним ходом.

У поемі глибоко осмислюється діалектика речей, образно розкривається зміст подій. Поетизується дорога кожній людині хата, де вона народилась, живе і, може, закінчить свій життєвий шлях:

Змалку

Рідною прозвана,

На спогади й мрії багата,

Біліє з-за тину.

Ось вона – батьківська хата [24, с. 66].

У поемі «Хата» В. Мисик протиставляє буттєвий час побутовому. Численними порівняннями він створює атмосферу плину часу. Побутовий час локалізовано в конкретному просторі. Він пов'язаний з оживленням конкретних предметів побуту, зокрема вказівкою на годинник.

Характеризуючи образ дому, слід розуміти що «простір у художньому творі моделює різні зв'язки картини світу: часові, соціальні, етичні» [21, с. 6]. Концепт *хата / дім* традиційно використовується для позначення прихистку, місця, де людина може захватись від навколишнього світу. Батьківська хата є символом домашнього затишку, спокою, рівноваги, відображенням матеріального й духовного багатства.

Василь Мисик майстерно репрезентує концепт *хата* іменниками з конкретним значенням (*тин, явір, рожа, гарбузи, стежка, борозна*), особовими, вказівними займенниками (*ти, тут, те саме, той самий, ті самі*) та таким художньо-мовним засобом, як метафора (*явір балакає, стежка біжить*).

Далі Мисик починає змалювання самої хати та її частин (вікна, двері, поріг, піч, шафа (у якій на книжковій полиці «Кобзар» стоїть, а поряд книжечка з трудовнями), стара

скриня, над столом портрет Тараса Шевченка у хаті) і залучає до свого мовного «арсеналу» різноманітні художньо-мовні засоби, що вербалізують концепт *хата*, зокрема: епітети (*в житньому брилі, в золотій олії, прозорими гронами*), метафори (*хата ледве-ледве мріла на краю землі, вітровії дишуть гаряче, сонце стежку пече, гронами літо лягло у спрят, двері по-давньому стогнуть, скриня немало добра надбала, годинник невтомно відбиває хвилини і миті, лізли у хату холод і злидні*),

Якщо спиратися на ярусну парадигму обраної для аналізу поеми В. Мисика, до константи, що відтворює матеріальну стихію, відносимо передовсім таку, як *хата*. На периферії семантичної парадигми залишаються такі константи, як, скажімо, *дорога, двері, поріг, піч, скриня, годинник, портрет Шевченка, кіт*.

Таким чином, завдяки своєму мовному «арсеналу» Василь Мисик у невеликій за обсягом поемі прописує сільську батьківську хату як утілення найвищих цінностей: вона – центр, корінь усього світу у глибинній свідомості селянина; вона дає людині впевненість, забезпечує збереження традицій у прийдешніх поколіннях.

У поемі «Хата» автор реалізує образ дому як пам'яті, поваги, незнищенності, вічності. А тому втрата або розруха дому є символом занепаду, забуття свого коріння, розриву зв'язків між поколіннями.

Спробуємо окреслити особливості китайського концепту *дім*, описати структуру складного ієрогліфа 家 («цзя»), смислове наповнення й вербалізацію концепту *дім* у китайських поетичних текстах. Складний ієрогліф 家 містить такі елементи: 宀 і 豕. Графічно і за значенням елемент 宀 позначає поняття *печера, дім*, а зображення 豕 презентує

назву свійської тварини *свині*. Чому ж китайський ієрогліф 家 (*dīm*) містить складник зі значенням *свиня*? У давнину китайці не закріплювалися за певним місцем проживання, бо здійснювали не землеробський спосіб життя, а мисливський. Згодом, у полювавши кабана (або свиню), прив'язували його ланцюгом до печери (тобто житла), й ті жили з людьми у печері. У такий спосіб китайці одомашнювали кабанів, вирощували їх, оскільки земля була не дуже придатною для вирощування врожаю (згодом свиня стала символом процвітання родини через сильні репродуктивні здібності), і самі змушені були закріплюватися за певним місцем проживання. Дискусійним і сьогодні залишається питання, чому ж ієрогліф *dīm* 家 має складник зі значенням *свиня* 豕, а не *віл* 牛 або *вівця* 羊, які теж позначають назви свійських тварин. Виявляється, що концепт *dīm* у китайській етнокультурі – це не просто будинок чи кімната (наприклад, спальня), а й китайський термін, який позначає шість видів домашніх тварин: кінь, віл, вівця, курка, собака та свиня. З огляду на антропологічний компонент вербалізації концепту *dīm* у китайській етнокультурі зазначимо, що до ієрогліфа 家 входять елементи 人 (людина), 庭 (суд), 室 (кімната). Виявляється, що китайські жінки не мають майнових та економічних прав, тому, природно, вони мають *dīm* чоловіка як суд. Китайська приказка свідчить, що чоловіки приймають жінок як свою кімнату 室, а жінки беруть чоловіків як їхній *dīm* 家. Оскільки безпека дому (житла) стає першочерговим завданням, то фонетико-семантична структура слова *dīm* суголосна зі словом *перший* 甲.

Уперше концепт *dīm* (ієрогліф 家) зафіксований у «Написах на кістках оракула» (найдавнішій відомій систематичній писемності у Китаї та Східній Азії,

вирізьблених на панцирах черепах або кістках тварин королівською родиною під час пізньої династії Шан (17 – 11 століття до н.е.) для ворожіння) зі значенням «будинок або місце проживання».

Отже, до семантичного поля з константою *дім* 家 включені слова-поняття *печера*, *свиня*. На периферії семантичної парадигми залишається константа ‘житло як ярмо’, ‘влаштуватися краще, ніж на полюванні’, слова-поняття *людина* 人, *суд* 庭, *кімната* 室, *перший* 甲.

Доцільно буде розглянути на прикладі китайських поетичних творів вербалізацію концепту *дім*. І першим джерелом, до якого ми звернемося, буде стародавня збірка поетичних текстів під назвою 詩經 «Книга пісень», датована XII–VI століттями до н.е., яка містить 305 поетичних творів. Ця поезія несе в собі традиції та світобачення китайців, основу їхнього сприйняття світу [28].

Відомий китайський письменник Ду Фу (712–770) у своїх віршах підкреслює, що дім – це місце не для всіх людей, туди запрошують лише добрих товаришів:

*Стежинки в саду підмітаю –
сьогодні товариш приходить,
Для нього лиш двері
оселя моя розчиня [8].*

Двері у наведеному уривку виконують функцію сторожа, крізь якого не кожна людина гідна пройти.

Є у хаті і свої постійні мешканці – *комахи*. Так, Бо Цзюї (772–846) у вірші «У старому домі» писав:

*Звук осені за дальньою стіною
комахи, заплутані в шовк, прядуть собі оселю
і тінь молодого місяця схиляє свої брови.
Завіса ліжка зламана, а це лише початок холодної ночі [1].*

Не кожна хата є домом і, звісно, китайська культура не виняток у розумінні цього. Ось як описує Су Ші (поет XI століття) дім, у якому вимушено знаходиться.

*Я хотів би ввійти в дім,
Але дощ лє як з відра.
Хатина, неначе рибальський човен,
У туманній воді дрейфує.
Холодні овочі варю в порожній каструлі,
А в розбитій печі тліє мокрий очерет.
Це холодна їжа,
Але подивіться на чорний папір.
На царських воротах дев'ять замків,
Могили батьків за тисячі миль.
Хочеться плакати,
Попіл минулого вже не роздути [34].*

Навколо концепту дім формується лексичний ряд на позначення житла, його частин, його начиння: *хатина, розбита піч, порожні каструлі, царські ворота, могили батьків*.

Відчувається туга за місцем, де поховані батьки, де був вихований.

Для китайської культури типовим є сприйняття екстер'єру як частини дому. Часто зовнішні образи оточуючого світу реалізують поняття дому краще, ніж сама будівля.

*Зів'ялі виноградні лози і старі дерева, темні ворони,
Маленькі місточки і люди немов річковий потік,
Старі дороги, західний вітер і худі коні.
Заходить сонце, а люди з розбитим серцем на горизонті [22].*

Вербалізують інтегральну сему «екстер'єр» до константи дім сполучення *зів'ялі виноградні лози, старі дерева, маленькі місточки, старі дороги*.

Якщо спиратися на ярусну парадигму обраних для аналізу поетичних текстів, до константи, що відтворює матеріальну стихію, відносимо передовсім таку, як *дім, оселя* (тобто дім). На периферії семантичної парадигми залишаються такі константи, як, *двері, комахи, екстер'єр як частина дому*.

Висновки. Отже, національну ідентичність простежити не легко, адже в усіх народів спільні матеріальні, морально-етичні підвалини. Однак є концепти, які виразно ілюструють національні особливості. Серед них і концепт *хата / дім*.

В обраних для аналізу художніх текстах віднаходимо добірну низку мікроконтекстів, які виразно засвідчують загальнонародне смислове наповнення концепту *хата / дім* в українській і китайській етнокультурах.

Перспективним убачаємо аналіз інших художніх творів на предмет вияву нових смислів і вербалізаторів концепту *хата / дім*, а також аналіз інших ключових українських концептів (скажімо, *родина, щастя, любов, серце, доля*) в аспекті зіставлення.

Список використаних джерел:

1. Бо Цзюї. У старому домі (власний переклад – В.Переяслов). Режим доступу – https://chinese-poetry.ru/originals.php?action=show&record_id=2120
2. Боянович В. «Поет». *Прапор*. 1967. № 7. С. 10–14.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.
4. Воркачов В.Г. Лингвоконцептология и межкультурная коммуникация: стоки, цели. *Филологические науки*. М.: МГУ, 2005. №4. С.76–80.

5. Гурбанська С.О. Лінгвокультурологічний аспект вивчення інтертекстуальних фразеологізмів ментальності. *Філологічні студії*. 2012. Вип. 8. С. 31 – 37.
6. Данилюк А.Г. Українська хата. К.: Наукова думка, 1991. 112 с.
7. Данилюк Н. О. Культурологічна лексика в сучасній українській мові та її лексикографічне опрацювання. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Національний університет Києво-Могилянська академія. 2004. Т. 34. С. 3–6.
8. Ду Фу. Гість прийшов (власний переклад – В.Переяслов). Режим доступу – <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2977>
9. Етимологічний словник української мови: В 7 томах / Редкол.: О.С. Мельничук (голов. ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1982 – 2006. Т. 1–5. Т.4.
10. Жайворонок В.В. Проблема концептуальної картини світу та мовного її відображення. *Культура народів Причорномор'я*. № 32. 2002. С. 51–53.
11. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 23–35.
12. Калашник В.С. Людина та образ у світі мови: вибрані статті. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2011. 368 с.
13. Карасик В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
14. Квітка-Основ'яненко Г. Повісті та оповідання. Драматичні твори. К.: Наукова думка, 1982. 542 с.
15. Кононенко В.І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. Київ: Академперіодика, 2006. №2–3. С.111–117.
16. Кононенко В.І. Символи української мови. 2-ге вид., доповн. і перероб. К.; Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2013. 440 с.

17. Кронгауз М. А. Семантика. М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. 399 с.
18. Лебеденко Ю.М. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів тематичного поля «хата» в мові творів Г.Ф. Квітки-Основ'яненка. *Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди*. Вип. 11. Ч. I. Харків, 2003. С. 108–112.
19. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу. *Мовознавство*. 2004. №5–6. С. 36–41.
20. Лисиченко Л.А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу: монографія. Харків: Основа, 2009. 191 с.
21. Лотман М. Ю. Проблема художественного пространства и времени в прозе Н. Гоголя. *Труды по русской и славянской филологии. XI. Литературоведение*. Уч. зап. Тартуского гос. ун-та. Тарту, 1968. Вып. 209. С. 5–50.
22. Ма Чжюань. Тяньцзінша·Осінья думка (власний переклад – В.Переяслов). Режим доступу – https://so.gushiwen.cn/mingju/juv_6d2f133c6ce6.aspx
23. Мех Н. Інтерпретація концептів СЛОВО, МОВА в українській культурній традиції. Переяслав-Хмельницький, 2008. 211 с.
24. Мисик В. Планета. Вибране / передм. І. Драч. К.: Дніпро, 1977. 423 с.
25. Новий тлумачний словник української мови : в трьох томах / уклад. В.Яременко, О.Сліпушко. II вид. К. : Аконіт, 2005.
26. Огар А. Ключові концепти українського дискурсу (концепти душа, серце, розум, доля, мати, любов/кохання, свобода). *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*. 2017. Випуск 40. С.91–98.

27. Пименова М.В. Коды культуры и проблема классификации концептов. *Язык. Текст. Дискурс*: Научный альманах Ставропольского отделения РАЛК. Выпуск 5 / [под ред. проф. Г.Н. Манаенко]. Ставрополь : Изд-во ПГЛУ, 2007. С. 79 – 86.
28. Повна збірка віршів «Книга пісень» (305). Режим доступу – <https://www.shicimingju.com/chaxun/zuozhe/13046.html>
29. П'яст Н. Й. Системна організація лексики на позначення матеріальної культури: Монографія. Вінниця: Універсум – Вінниця, 2006. 111 с.
30. Скаб М.В. Концептуалізація сакральної сфери в українській мові : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. К., 2009. 36 с.
31. Славянский ассоциативный словарь: русский, белорусский, болгарский, украинский / Н.В.Уфимцева, Г.А.Черкасова, Ю.Н.Караулов, Е.Ф.Тарасов. М.: Ин-т языкознания РАН, 2004. 800с.
32. Словник мови творів Г. Квітки-Основ'яненка: у 3-х т. Харків: Вид-во ХДУ, 1979. 680 с.
33. Супрун Л.В. Індивідуально-авторська двомовність як лінгвокогнітивна проблема. *Мовознавство*. Київ: Академперіодика, 2007. №6. С.37–43.
34. Су Ші. Ріка біля дверей (власний переклад – В.Переяслов). Режим доступу – https://chinese-poetry.ru/cycles.php?cycle_zh=黃州寒食诗帖
35. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 494 с.
36. Українська етнолінгвістика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.К. Барилова, К.Д. Глуховцева; Держ.

закл. «Луган. нац, ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ:
Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. 228 с.

37. Щепанська Х.А. Мовний образ серця в українській поезії XIX століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Львів, 2014. 20 с.

38. Wierzbicka A. Understanding Cultures Through Their Key Words: English, Russian, Polish, German, Japanese. New-York – Oxford : OXFORD UNIVERSITY PRESS, 1997. 320 p.